

Sosyal Eczacılık

Oturum Başkanları:

Dr. Ecz. Akın ÇUBUKÇU
Ecz. Kemal YÜKSEL

OTURUM BAŞKANI (Dr. Ecz. Akın Çubukçu)

- Toplantıyı açıyorum.

Sevgili meslektaşlarım, değerli konuklar, bayanlar, baylar; bu oturumumuzda sosyal eczacılık konusunda iki değerli konuşmacıyı misafir ediyoruz. Bunlardan ilk konuşmacımız, Sayın Prof. Dr. Afife Mat. Prof. Mat, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmakognozl Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi. Asıl çalışma alanı, asıl ilgilendiği konu farmakognozl olmasına karşın, son zamanlarda sosyal eczacılık alanında da eczacılık tarihine yönelmiş. Her nedense farmakognozlda çok önemli aşamalara gelen bilim adamlarımız, daha sonra kendilerine İkinci bir branş olarak, ikinci bir dal olarak eczacılık tarihini seçiyorlar. Bu yolu açan, şüphesiz Cumhuriyet tarihimizin, Cumhuriyet dönemimizin yetiştirdiği büyük bilim adamlarından Prof. Dr. Turhan Baytop olmuştur ve bu açtığı yolda da öğrencisi Sevgili Prof. Dr. Afife Mat, büyük bir başarıyla çalışmalarını sürdürmektedir. Prof. Dr. Afife Mat'ın "Türkiye'de Mantar Zehirlenmeleri ve Zehirli Mantarlar" adlı bir kitabın editörlüğünü ve yazarlığını yaptığını da burada size hatırlatalım. Aynı zamanda Fransız Farmasötlk Bilimler Akademisi üyesidir Sayın Mat ve bu akademideki ilk bayan üyemizdir.

Konuşmasını yapmak üzere Sayın Afife Mat'ı kürsüye çağırıyorum.

Buyurun efendim.

Prof. Dr. AFİFE MAT

İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi
Farmakognozi Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi

•Tarihimize Sahip Çıkmak"

- Turhan Baytop Hocayla yetişip de tarihle ilgilenmemek mümkün mü?

Neden tarihimize sahip çıkmak diye bir konuşma yapma gereğini duyduğumu konuşmamın sonuna doğru söyleyeceğim. Önce tarihimize sahip çıkanlardan bahsetmek istiyorum. Kitap yazarlar, kitapla sahip çıkanlar, müzeler, koleksiyonlar ve daha sonra da en son neler yaptığımızdan bahsedeceğim size.

Turhan Baytop Hocamız, eczacılık tarihi dersinde derse bu sözle başladığı: "Bir İlim, ancak tarihi bilindiği zaman iyi bir şekilde anlaşılabilir." Fransız düşünür Auguste Comte'un bu sözüyle başladı derslerine. Hocamızın izinde yürüyen bir kişi olarak ben de derslerime aynı şekilde başlıyorum.

Eczacılık tarihimiz hakkında 3 tane kitap var, 3 değerli hocamız tarafından yazılmış. Doç. Dr. Naşit Baylav, Prof. Dr. Bedii Şehsuvaroğlu ve Prof. Dr. Turhan Baytop'un kitapları var. İlk eczacılık tarihi kitabını yazan, Doç. Dr. Naşit Baylav, fakültemizin farmakognozi hocası. 1923'te Eczacı Mektebi'ni bitirmiş ve farmakoloji asistanı olarak mektepte çalışmaya başlamış. Bu arada Kimya Fakültesi'ni de bitirmiş ve 1926'da kimyager olmuş, yani unvanı aslında kimyager eczacı. 1933'te farmakognozi ve toksikoloji doçenti olarak Eczacı Mektebi'nde ders vermeye başlamış. Sadece

farmakognozi dersi vermiş, ama eczacılık tarihi alanında da çok geniş araştırmaları olan ve ilk eczacılık tarihi kitabını yazan kişidir. Bu nadide bir kitap 1968'de çıktı. Eğer antikacılarda bulacak olursanız mutlaka almanızı tavsiye ederim.

Eczacılık tarihi alanında ikinci kitap, fakültemizde eczacılık tarihi dersleri vermiş olan Prof. Dr. Bedii Şehsuvaroğlu'nun kitabı. "Eczacılık Tarihi Dersleri" 1970 yılında yayınlandı. Ben de Bedii Şehsuvaroğlu'nun öğrencisi oldum, ben de bu kitabı öğrenciliğimde okudum. Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Deontoloji Kürsüsü Başkanı idi. Bedii Şehsuvaroğlu, 1977 yılında vefatına kadar fakültemizde eczacılık tarihi derslerini verdi.

"Türk Eczacılık Tarihi" kitabı, Hocamız Prof. Dr. Turhan Baytop'un yazdığı kitap. Sadece bir ders kitabı değil, eczacılık tarihi alanında araştırma yapanlar için de çok önemli bir kaynak eser. Hocamızın eczacılık tarihiyle ilgili ilk yayını, 1947 yılında bu küçük yayını görüyoruz, Farmakognozi Enstitüsü Yayınları, Prof. Dr. Sarum Çelebloğlu'yla birlikte yayınlamış. "Ortaçağ Eczacılık Tarihine Kısa bir Bakış ve İlk Bitkisel Droglar." Daha yeni asistanmış, bunu yayınladığında, yani hocamızın eczacılık tarihine ilgisi sonradan oluşmuş değil, mezun olduğundan beri eczacılık tarihine ilgi duyduğunu kendisi de konuşmalarında belirtirdi. "Neden eczacılık tarihiyle ilgilendin?" diye soranlara, "Öğrenciliğimde okurken bize ders verenler, hep tıp tarihinden bahsettiler, hiç eczacılık tarihinden bahsedilmedi. Bu eczacılığın bir tarihi yok mu diye merak ettim ve mezun olur olmaz araştırmaya başladım;" diye bu alana yönelmesini ifade ederdi.

"Türk Eczacılık Tarihi" kitabı 1985'te çıktı. Hocamız önce kitabını yayınlayıp sonra o konunun dersini vermeye başlayan herhalde tek kişidir. 1985'te kitap yayınlandı ve Hoca, eczacılık tarihi derslerini fakültemizde vermeye başladı. Kitabın ikinci baskısını 2001 yılında birlikte yapmamızı istedi, bu benim için büyük bir onurdu ve 2001 yılında ikinci baskısını yayınladık. Hocamızın eczacılık tarihi araştırmaları, eczacılık tarihi konusunda yaptığı yayınlar, 2001 yılında Abdi İbrahim Firması tarafından bir araya toplanarak yayınlandı. Bu da çok değerli bir kitap, Hocanın bütün yayınları bulunuyor içinde.

Turhan Baytop'un odasını görüyorsunuz fakültede. Tarihe ne kadar önem verdiği, dekorundan da anlaşılabilir. Dr. Keçecizade Fuat Paşa'nın tablosunu görüyorsunuz. 1989 yılı İstanbul Eczacılık Fakültesi'nin ana binası, Osmanlı Sadrazamı Keçecizade Fuat Paşa'nın kendine konak olarak yaptırdığı bina, şimdi restorasyonda olan binamız. Hocamız Keçecizade Fuat Paşa'nın tablosunu Şeref Akdik'e yaptırmış. Bu tarafta da Turhan Baytop'un hocası olan Alfred Helbron, onun resmini de Şeref Akdik'e yaptırmış.

Hocanın çok geniş bir havan koleksiyonu vardı. Selçuklu havanları, burada örneği görüyorsunuz. Bu güllü tip, bu da bademli havan denilen tipte havanlar. Önce havanların şimdi nerede olduğunu söyleyeyim: Bu havan koleksiyonunu Hoca, sanırım vefatından bir yıl önce çok iyi koruyacağına kanaat getirerek Nezih Barut'a verdi. Şimdi Abdi İbrahim İlaç Firmasının Genel Müdürlük binasında, bu havanlar özel bir odada sergilenmekte. Havanlarla birlikte Nezih Barut'un resmini istemiştin, ama seyahate gidiyordu, o yüzden bana yetlştiremedi.

Yine Hocanın koleksiyonundan Selçuklu dirhemleri, amber tabletleri... Türkiye'nin ilk Eczacılık Tarihi Müzesi, Prof. Dr. Turhan Baytop tarafından 1960 yılında kurulmuştur. Eczacılık Tarihi Müzesi kurma girişimlerini ilk başlatan Naşit Baylav Hocadır, ama maalesef müze oluşmamış. 1960 yılında Turhan Baytop, kendi şahsi koleksiyonundan yola çıkarak -yani müzenin nüvesini Hocanın şahsi koleksiyonu oluşturuyor- fakültemizde müzeyi kurmuş ve 1961 Eczacılık Bülteni'nde şöyle bir ilan yayınlanmış: Bu müzenin kurulduğunu "Türk Eczacılık Müzesi'nin nüvesi bu sefer İstanbul Eczacı Okulu'nda Doç. Dr. Turhan Baytop tarafından teşkil edilmiştir" diye belirtiyor ve meslektaşların ilgisini çekmeye çalışıyor. Bu müzede kendi İsmi altında teşhirini İstedığı tarihi eczacılık malzemesini İletmesi talebinde bulunuluyor. Bu talep hâlâ geçerlidir.

Eczacılık Tarihi Müzemiz'in eski halini görüyorsunuz; 1960'ta kurulan müze, 1999'a kadar son halini alan müzeden bir görünüm. Müzemizde sergilenen eşyalar, Topkapı Sarayı'nın Enderun Eczanesi'nin bazı malzemesi var. Bunların en başında kavanozları geliyor, porselen kavanozlar. Bu kavanozların altında Paris Vinie damgası var. Porselen kavanozlar, Türkiye'de kullanılan kavanozlar da Avrupa'dan getirilmiş kavanozlar, silindir biçiminde kavanozlar. Bir de Ethem Pertev Eczanesi'nin kavanozları bulunuyor. Bunun dışında başka birkaç tip kavanoz daha var. Müzenin önemli eşyalarından bazılarını da Dr. Kamil Berk'in müzeye verdiği ilaçlar teşkil ediyor. Hamidlye Etfal Hastanesi'nin dolapları müzede bulunuyor.

1984 yılında Turhan Hoca, bu müzenin bir kitapçığını hazırladı; "İstanbul Eczacılık Fakültesi Eczacılık Tarihi Müzesi." Kitap 2 bölümden oluşuyor; Türkçe ve arkasında Fransızca bölümünü ben tercüme ettim. 1999 yılında "bu kitap artık eskidi, müzenin koleksiyonu genişledi, yenisini yazalım" dedi ve müzemiz için birlikte yeni kitap hazırladık. O kitabın manusküsü şu anda yanımda, çantamda. Bu kitabı bastırılmı diye o dönemin Dekanı Sayın Hakan Berkkan arkadaşımızla gittik. O da tabii ki çok ilgi gösterdi, kitabın hazırlıklarına başladık, ama maalesef 17 Ağustos 1999 günü fakültemiz çok büyük hasar gördü. 18 Ağustos'ta fakülteye gelip laboratuvarların halini görünce, büyük bir korkuyla müzeye koştum, ama çok şükür müzede bir tek şişe bile devrilmemişti. Restorasyon için binanın boşaltılması gerekti. Bütün materyali, bütün malzemeyi tek tek ambalajlayarak, kolilere koyarak bir depoya kaldırdık. Malzemeler halen orada, Eczacılık Tarihi Müzesi'nin Turhan Baytop Eczacılık Tarihi Müzesi adıyla yeniden kurabilmek için binamızın yeniden restore edilip açılacağı günü bekliyorum.

Fakültemizde iki tane de eczane vardı, kurtarılan iki eczane. Bir tanesi Sırrı Rasim Eczanesi'nin dolapları ve İstikamet Eczanesi'nin dolapları ve malzemesi. Diğeri de Pastör Eczanesi. Bu dolaplar daha İstanbul Eczacı Odasındaydı, ama onlar da taşınma sırasında depoya kaldırmışlardı. Hakan Berkkan'ın gayretleriyle bu dolaplar restore edildi ve fakültemize taşınıp sergilenmeye başlamıştı. Bunlar da şimdi depoda duruyor.

Müzelere geçmişken, İlk müze, bizim fakültemizdeki müzedir.

Resimde görülen kişi eczanenin kurucusu. 1894 yılında Sivil Tıp Mektebi'nden mezun olmuş. 1922 yılında Eczacı Ahmet Hamdi Emgen

eczaneyi devralmış. 1973 yılında vefat edince, eczaneyi kızı İhsan Gezgin devam ettirmiş ve 1980 yılında İhsan Gezgin, müze yapılmak üzere eczanesini Hacettepe Eczacılık Fakültesi'ne hibe etmiştir ve 1983 yılında da Prof. Ekrem Sezik tarafından Ankara'ya taşınarak müze olarak açılmıştır. Bu, Hacettepe'deki müze, eczanenin içinden resimler görüyorsunuz ve bu müzeyi kuran Sayın Ekrem Sezik bugün aramızda olacaktı, ama gördüğüm kadarıyla gelmedi.

Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nde de bir müze var. Darülfununu Osmaniye Tıp Fakültesi Eczahanesi'nin dolaplarının kopyaları, Topkapı Sarayı marangozlarına yaptırıldı ve tıp fakültesi olduğu dönemde eczane olduğu tespit edilen yerde bu müze kuruldu. O dönem dekan olan Prof. Dr. Meral Uysal'ın gayretleri ve Ecz. Doğan Üvey'in topladığı eşyalarla 17 Aralık 1998'de bu müze açıldı.

Daha sonra eczacı ilaç firmaları, tarihimize merak sardılar, iyi ki merak sardılar, koleksiyonlar toplamaya başladılar ve müzeler kurdular. Mustafa Nevzat Eczacılık, Tıp ve Kültür Evi 1987'de Üsküdar'da kuruldu. Mustafa Nevzat'ın şahsi eşyaları, ayrıca Hendek'ten buraya taşınan bir eczane sergilenmekte. Abdi İbrahim, yani Nezh Barut da bir eczane, bir müze eczane sahibi oldu. Heybellada Halk Eczanesi'ni son sahibi Aslan Gürçay'dan alarak, burada, Hadımköy'deki tesislerinde müze olarak kurdu ve 26 Aralık 2001'deki açılışa Turhan Baytop Hocam ile birlikte katıldık.

Bir diğer müze eczane, Eczacıbaşı tarafından kurulan, Lüleburgaz'daki tesislerindeki Şifa Eczanesi. Süleyman Ferit Eczacıbaşı'nın izmir'deki Şifa Eczanesi, burada aynen kuruldu, Sayın Mert Sandalcı tarafından. Kendisinden daha fazla bilgi alabilirsiniz, yanılmıyorsam açılış tarihi 2002. Türk Eczacılık Tarihi Toplantısı'nı 2002'de yaptığımızda, toplantı sonunda müze daha açılmamıştı. Mert Sandalcı sayesinde kongreye katılanlar bu müzeyi gezebildiler. Müzenin içinden, fotoğrafını görüyorsunuz.

Türk Eczacıları Birliği de bir eski eczaneyi kurtardı. Mustafa Rıfat Gülek Eczanesi, çocukları tarafından TEB'e hibe edildi ve 2003 yılında bu eczane restore edilerek açıldı.

En son açılan Eczacılık Fakültesi Müze Eczanesi Yeditepe Üniversitesi'nde 22 Eylül 2006 tarihinde açıldı. Karabük Eczanesi, dün 62'nci yıl plaketine aldı, Sayın Hikmet Derman Şeyhoğlu. Burada 22 Eylül'de müzenin açılışında konuşmasını yaparken görüyorsunuz.

Koç Sanayi Müzesi'nde de bir eczane var, eczacılıkla ilgili bir müze var. Bu müze de, yani Koç Sanayi Müzesi'nin kuruluşunda Sayın Emre Dölen çalıştı, kurdu.

Bu müzeyi aranızda bilen olduğunu pek sanmıyorum, bir iki tane Eskişehirli biliyor, benim sayemde öğrendiler. Eskişehir'deki arkadaşlara eski eczaneleri görmek istediğimi söyledim. Bir yerde bir ilan görmüşler, "Eski Eczacılık Evi" diye, onlar da bilmiyorlardı. Aradılar, buldular ve hep birlikte gittik. Niyazi Çapa, ilkokul yıllarında eczanede çıraklık yapmış, eczacılık tarihine çok meraklı bir kişi, şimdi protez yapıyor; yine sağlık alanında, ama değişik bir alanda çalışıyor, oğlu eczacı, bizden mezun, 1995 mezunu. Her gittiği yerde eski eczaneleri arayıp sorarmış. Hatta eczane kapanmışsa bile, eczacısını arayıp, bulup eski eczane malzemesini toplamış ve Eskişehir'de, Odun

Pazarı'nda minik bir konağı restore ederek bir eczacılık evi açmış, Eski Eczacılık Evi, minyatür bir müze açmış. İşte bu konak, Beylerbeyi Konağı, Türkmenlerle ilgili başka eşyalar da sergileniyor bu minik müzede, ama bir odası da eczacılık müzesi.

Müzelerden eczacılık tarih koleksiyonlarına geçiyoruz. Eczacılık tarihi koleksiyonu deyince, aklımıza gelen, tabii ki Gülnur ve Mert Sandalcı. Türkiye'nin en büyük, en müthiş eczacılık tarihi koleksiyonunu yapan arkadaşlarımız, benden sonra kendisi de konuşacak ve bana hak vereceksiniz. Koleksiyonlarını Eczacıbaşı Vakfı tarafından 8 kitap, -henüz 8 kitap devamı gelecek- halinde yayınlandı. Birinci kitabın adı Belgelerle Türk Eczacılığı. Birinci ciltte antiyeler, kartpostallar, mektup zarfları, reçete lade zarfları, posta havaleleri, telgraflar yer alıyor. 1997'de ve 2002'de iki cilt halinde yayınlandı. "Reçeteler", o da 2 cilt, 1998 ve 2003'te yayınlandı. İki cilt olduğunu şimdi öğrendim, bende bir tanesi var, o yüzden bir tanesini gösterebilirim. "Faturalar ve Başlıklı Kâğıtlar" isimli ikinci cildi de bekliyorum. "Müstahzar kutuları ve Şişeleri" de 2000 ve 2001 'de İki cilt halinde yayınlandı.

Eczacılık tarihi koleksiyonu yapanlar içinde çok genç bir meslektaşımız var, şu anda aramızda: Kayseri'den Ecz. Halil Tekiner, daha 23 yaşında ve "Kayseri Eczacılık Tarihi" ve "Gevher Nesibi Darüşşifası". 2003'te benimle tanışmaya İstanbul'a geldi ve elinde Kayseri Eczacılık Tarihi kitabının manusküleri vardı, "ben böyle bir şey hazırladım, ben eczacılık tarihiyle ilgileniyorum" dedi. Bu kadar genç yaşta eczacılık tarihine merak salan biri, gerçekten müthiş bir şey diye düşünüyorum, beni çok şaşırttı ve çok memnun etti. Hazırladığını okudum ve çok memnun kaldım, çok beğendim ve bu kitap Eczacılık Akademisi tarafından yayınlandı. Son araştırması da Gevher Nesibi Darüşşifası, daha yeni Tıp Tarihi Kongresi'nde dağıtıldı, Kayseri Eczacı Odası tarafından yayınlandı. Genç arkadaşımızın ileride çok daha güzel çalışmalar yapacağına inanıyorum.

Koleksiyonlardan eczacılık tarihi toplantılarına geçelim. Türk eczacılık tarihi toplantılarını Türkiye'de başlatan kişi Turhan Baytop Hocamızdır. İlk toplantı 1990'da İstanbul'da yapıldı. İki yılda bir yapılmak üzere artık programa alındı, yerleşmiş, gelenekselleşmiş bir toplantı oldu. Sonuncusu 2005'te Ankara'da yapıldı. 2007'de Marmara Eczacılık Fakültesi'ne sıra geldi, sonra da sanırım yine ben düzenleyeceğim. 2002 yılında İstanbul'da benim düzenlediğim toplantıda Turhan Hocamız, -25 Haziran 2002'de kaybettik- son gününe kadar, bu toplantı için bana fikirler verdi, yardımcı oldu ve "eczacılık tarihi toplantılarının bir simgesi yok, buna bir simge bulmamız lazım" dedi. Kaplumbağayı, Türk eczacılık tarihi toplantılarının simgesi olarak Hocamız önerdi ve biz de benimsedik.

Neden kaplumbağa? Eskiden Osmanlı eczanelerinde, vitrinde kaplumbağa kabuğu dekor olarak bulunmuş, sağlık ve uzun yaşam simgesi olarak ve ilk Eczacılık Nizamnamesi'nin kapağında da kaplumbağa resmi varmış.

Turhan Baytop Hocamıza, eczacılık tarihi alanında yaptığı katkılardan dolayı Türkiye İlaç Endüstrisi İşverenler Sendikası Haziran 2001'de bir plaket verdi. Hocamız bu toplantıda bir pano hazırlatmıştı, "Türk eczacılık tarihi sizlerin omzunda yükseldi, minnettarız." Sonra bu konuyu "Türk Eczacılık Tarihi" kitabının ikinci baskısında ilk sayfaya koyduk. Prof.

Süheyl Ünver, ünlü tıp tarihi tarihçisi, bizim fakültemizde de ilk defa eczacılık tarihi derslerini veren bir hocamızdır. Naşit Baylav, ilk eczacılık tarihi kitabını yazan, Ecz. Hulki Gökner, Ecz. Hasan Derman ve Ecz. Remzi Kocaer, eczacılık tarihine çok büyük emek vermiş kişilerdir. Remzi Kocaer, müzemizin düzenlenmesinde çalışmış değerli bir eczacıdır. Fakültemizde dersler vermiş olan Bedii Şehsuvaroğlu ve fakültemiz öğretim üyesi, sevgili bir arkadaşımızdır. 2000 yılında kaybettiğimiz arkadaşımız Ahmet Ekinci, eczacılık tarihine çok meraklıydı, farmakoloji hocasıydı, belki birçoğunuz tanıyorsunuz, ama eczacılık tarihine de çok meraklıydı. 1996-2000 arasında fakültemiz eczacılık tarihi dersleri de verdi, eczacılık tarihi alanında yayınlar da yaptı. Maalesef genç yaşta, 2002 yılında kendisini kaybettik. Eczacılık tarihi alanına emeği geçmiş rahmetli arkadaşlarımızı rahmetle anıyorum.

Gelelim bugüne: Türk Eczacıları Birliği'nin 50'nci yılını kutlayacağız dedik ve Sayın Mehmet Domaç, "bunun için bir kitap hazırlayalım" dedi, "Bir Kurumun Öyküsü, 50 Yılı." Ben de düşündüm, bu kitap için ne yapabilirim diye. Sadece eczacı odalarının kuruluşlarıyla ilgili belgeleri, bilgileri değil, o bölgelerdeki eczacılık tarihiyle ilgili de ne biliniyor ne var, elde kalan ya da kayıtlara geçmemiş, yayınlanmamış, unutulup gideceğine, yayınlatalım, burada toplayalım ve bu belgeler tarihe geçsin istedim. 29 Mayıs 2006'da bütün eczacı odası başkanlarına bir mektup gönderdim, her birinin adına tek tek ve kargoyla gönderdim, bazı bilgiler istedim, "bölgenizin eczacılık tarihi hakkında bildikleriniz, bölgenizdeki ilk eczaneler, bölgenizde eczacılık tarihi koleksiyonu yapanlar, odanızın kuruluş öyküsü, kuruluşundan bugüne yönetim kurulu üyeleri, oda başkanlarının resimleri." Aslında çok fazla şey istemedim.

Ama bu bana ne gösterdi, ne öğretti? En başta belge tutmak, kayıt tutmak, belge saklamak gibi bir alışkanlığımız olmadığını zaten biliyorduk, ama bir kez daha görmüş oldum. Bazı eczacı odaları çok büyük ilgi gösterdiler, o meslektaşlarıma çok teşekkür ediyorum. Benimle aynı heyecanı duyarak oturup öyle güzel belgeler hazırladılar ki ve bunları fotoğraflarla, eski diplomalarla beraber bana gönderdiler. Kimisi CD'ye çekerek gönderdi, kimi orijinal fotoğrafları gönderdi. Ama bazı odalardan hiç ses çıkmadı. Aslında bu toplantıya yetiştirmek istiyorduk, ben onun için çalışıyordum, ama daha bir ay öncesine kadar hiç cevap vermeyen odalar vardı. Ben de bir de o uyarıda bulunsun diye Mehmet Domaç'a başvurmak zorunda kaldım. Son uyarılarla bekleyip bekleyip son anda, ama çok güzel belge gönderenler de oldu, teşekkür ederim. Yani bugüne yetişmemesinin suçlusu ben değilim.

Ne ders çıkarabiliriz bu tecrübeden? Tarihimize sahip çıkmak için, her şeyden önce elimizdeki tarihi malzemeleri ve belgeleri korumamız lazım; arşiv oluşturmamız ve bunu korumamız lazım, tarihi yazmamız lazım. Bugünün yarının tarihi olduğunu unutmamamız lazım. Eğer gelecek nesillere bir tarih bırakmak istiyorsak, bugünden bir şeyler yazmaya, bugünkü olayları, gelecekte tarih olacak olayları hep birlikte yazmamız ve bu belgeleri korumamız gerek. Sizin önemsemediğiniz ufak tefek belgeler, eczacılık tarihine nasıl ışık tutar, biraz sonra Mert Sandalcı'yı dinleyince göreceksiniz.

Tarihimizi koruyan tüm meslektaşlarıma teşekkür ediyorum. Sizlere de saygılar sunuyorum.

OTURUM BAŞKANI (Ecz. Kemal Yüksel)

- Biz de çok canlı bir tarih kesiti sunduğu için Sayın Afife Mat'a çok teşekkürler ediyoruz. Sağ olsun, emeklerine ve ağızına sağlık. Őu anda salonun dolduğunu görüyorum. Biz buraya gelip toplantıya başladığımız zaman, salonun yüzde 80'i boştu. Katılmayan arkadaşlarımızın neler kaçırdıklarını ben tahmin ediyorum, ama kendileri pek bilemiyorlar. Yalnız, Şunu söyleyelim ki, bu sunumlar bugün yok, ama başka eczacılık tarihi kongrelerinde, konferanslarında veya bildirilerinde bu sunumları lütfen kaçırmayın, çünkü geçmişimizi çok iyi bilmemiz lazım ki, bugün kavgasını verdiğimiz geri ödeme savaşının sonuçlarını alabilelim.

Efendim, ikinci konuşmacımız, Sayın Mert Sandalcı. Mert Sandalcı meslekten değil, meslektaşımız değil, ama ortaya koyduğu yapıtlarıyla eczacılık tarihimize o kadar önemli şeyler kazandırdı ki, kendilerine bugün fahri eczacılık payesi verilmesi, kongre gündemine gelmelidir diye düşünüyorum. Sayın Mert Sandalcı, bir İnşaat mühendisi ama uğraş alanı olarak uzun zamandan beri koleksiyonculuğu seçmiş, bir başka deyişle bir efemeristtir. Küçük küçük şeyler topluyor ve o küçük objelerden büyük şeyler çıkarıyor. 15 yılı aşkın bir süredir üzerinde çalıştığı eczacılık tarihi koleksiyonuyla akademik çevrelerde büyük ilgi uyandırmıştır. Eczacılık Mektebi'nin ilk mezunlarını verdiği 1840 yılından Türkiye Eczacılar Almanası'nın yayınlandığı 1949 yılına uzanan dönemde Türk eczacılığına ilişkin çok çeşitli obje ve belgeleri bir araya getirerek, eşi meslektaşımız Ecz. Gülnur Sandalcı'yla birlikte 8 ciltlik "Belgelerle Türk Eczacılık Tarihi" adlı yapıtını tamamlamıştır. Bu değerli araştırmacımız, ayrıca Novartis'in tarihçesini de yazmıştır. Şimdi kendisini büyük bir zevkle dinleyeceğiz.

Buyurun Mert Bey.

MERT SANDALCI

Araştırmacı

"Eczacılık Tarihinde Efemeral Belgelerin Yeri"

- Değerli konuklar; hoş geldiniz.

Efendim, konu başlığım, efemera. 2 yıldır Eczacıbaşı'yla beraber Anadolu'da toplantılar yapmaktayız, Diyarbakır'dan İzmir'e kadar her tarafta toplantılar yapıyoruz. 150-200 civarında doktora, koleksiyonculuk, eczacılık tarihiyle ilgili konferanslar veriyorum. Burada soruyorum, "efemera'yı bileneğiniz var mı?" diye. Sanıyorum bu toplulukta pek çok kişi biliyorlar, tanıdığım simalar var. Biraz evvel Başkanımızın da dediği gibi, aslında efemera kısa ömürlü demek. Fransızca'dan gelen bir sözcük. Fakat çok uğraşmamıza rağmen, kelimenin hoşluğundan mıdır nedir, bir türlü Türkçe'sini bulamadık. Günlük hayatta kullanılıp atılan, kısa ömürlü anlamına gelen belgeler, efemeral belgeler, biz bunları böyle sınıflandırıyoruz.

Efemeral belgelerle eczacılık tarihi nasıl bir araya geldi, kısaca onu anlatayım. Ben, dediğiniz gibi, koleksiyonculuğa ikinci Boğaz Köprüsü şantiye şefliğini bitirdikten ve mühendisliğe veda ettikten sonra başladım. Kısa sürede Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk kartpostalcısının hayatı

üzerine yoğun bir çalışmaya girdim ve bu kartpostalcının bastığı 2 bin 500 kartpostalı toparlamak, bunun katalogunu yapmak için dere tepe dolaşırken, eşim Ecz. Gülnur'la beraber, tabii bit pazarları, eskiciler, oralar buralar... Kendisi dedi ki; "ecza şişeleri var, birtakım böyle belgeler görüyoruz, mektup zarfları üzerinde eczacıların isimleri, ben de seninle beraber bunun bir koleksiyonunu yapayım." Tabii, hay hay, onunla beraber başladık. Fakat bir süre sonra baktım ki sınıflama zorluğu çekiyoruz. Dedim ki, her eczacıdan bir obje toplayalım, böyle karmakarışık toplamayalım. İşte bu soruyu sormaya başladıktan sonra, diploma defterleri, ticaret almanakları, Osmanlı Arşivi vesaire, korkunç bir çalışmanın içerisinde girdik. Bazı seneler yaz günlerinde, hani evden dışarı çıkıp, devam etmem lazım, almanağın 28. sayfasında kaldım. Kimleri bulacağım diye böyle bir heyecanla devam ettim. Sonuçta da bu birikimler, Eczacıbaşı'nın da gösterdiği anlayışla bahsedildiği gibi, 8 ciltlik bir kitap oluştu.

Bu kitap eminim herkese ulaşmadı. Bu tür bir kitap yayınladıktan sonra, kitaba bir şekilde malzemeleri koyuyorsunuz. Ondan sonra o kitap konuşmaya başlıyor ve kitap size geri dönüşlerle çok çeşitli hikâyeler tekrar size geri geliyor. Ben biraz bunlardan bahsedeceğim ve biraz da kitap ciddiyeti içinde, oranın statüsü içinde anlatmadığım, ama burada baş başa sohbet ederken anlatacağım hoş hikâyelerle devam edeceğim. Eczacılık fakültelerinde de zaman zaman derslere giriyorum, sağ olsunlar, eminim ki öğrenciler de büyük bir ilgiyle izliyorlar. Mesleği sevdirmenin aslında tam belgeleri, tam noktası burası.

Bakın ben buraya gelirken birkaç tane belge seçtim. Konuşma 20 dakika ama belki daha uzun süre belgeler üzerinde konuşabileceğim. İlk belgemiz, benim topladığım reçetelerden. İlk başta bunları toplarken, dediler ki, "bu eski püskü reçeteleri ne yapacaksın da topluyorsun?" Reçete deyip geçmeyin; bir reçetede o kadar çok incelenecek şey var ki... Bakın, Konyalı Hulusi Atasagun, bir reçete kâğıdı bastırılmış zamanında. Bu, bizim bildiğimiz, rastladığımız ilk reklamlı reçete kâğıdı. Konya'daki eczacı, oradaki doktorun resmini reçete kâğıdının üzerine bastırılmış. Tabii ben bir başka dönemden bahsediyorum. O dönemde doktorların, eczacılara bel kırıp, eczanelerin arkalarında "acaba 2 saat muayene yapabilir miyim" dediği günler. Eczacılar, doktorlar için böyle reçete kâğıtları falan bastırıyorlar. Halkla eczacı direkt ilişki içinde, doktorlar biraz kenarda kalmış vaziyette.

Evet, bu gerçekten ilginç bir belge. İlk kez reklamlı reçete kâğıdı görüyoruz. Bu, reklam tarihimiz açısından, eczacılıkta belki tekrar gündeme gelebilecek bazı hikâyeler açısından önemli. Hulusi Atasagun, aslında kendini sadece bu reklam kâğıdıyla da tarihe bırakmamış, müthiş bir ilacı var, 1906'lardan beri hâlâ biliniyor ve kullanılıyor. Biliyor musunuz? Bileniniz yok galiba: Dişinol. Ben bazen böyle projeler yapmak istiyorum. Mesela Antiseptik Kanzuk, Dişinol, bu gibi ilaçlar hâlâ daha devam ediyorlar. Belki devam etmiyor, bilmiyorum, son bu kitabı yazdığım sırada devam ediyordu. Yapan laboratuara sorduğumda, ne Hulusi Atasagun'dan, ne bu ilacın ilk defa 1906'larda Konya'da yapıldığına dair hiçbir bilgileri yoktu. "Bize bilmem kaç tarihinde ruhsatı geldi, gerisini bilmiyoruz" dediler. O bakımdan, Hulusi Bey, sadece reçetesiyle değil, ilacıyla da halen yaşıyor.

Bu da ilginç bir reçete örneği. Tam zamanıdır diye söyledim; hani hep deriz ya, "yahu ne güzel, hep bir arada yaşadık. Rumlar, Ermeniler, Müslümanlar." Bilirsiniz, şimdi mahallemizde falan birkaç eczane olduğunda, birisini tuttururuz. "Aman bilmem ne hanım hep yaşasın da hep ona gidelim, ötekiler ne olursa olsun." Bakın, aynı yıllar içinde, belki birkaç gün arayla, belki bir ay arayla Beşiktaş'ta Ali Rıza Binazlı, Arşak Yavruyan ve Andonaki Papadopoulos'a, hasta her bir eczaneye birer birer gitmiş ve belki de yan yanaları onlar. Her birinde birer kez mührünü damgalatmış. Ben üç ayrı dinden eczacının yan yana bir reçete üzerinde mührünün bulunmasını bu zaman zaman haması olarak söylediğimiz lafların bir belgesi olarak görüyorum.

Efendim, hikâyesi bol bir ürüne geldik. Tabii ki bu kitabı yazdığım da ve bu mührü yayınladığımda, olacakları bilmiyordum. Görmüş olduğunuz İtimat Eczanesi, Stefan Vingopulos adında bir eczacıya ait. Bu eczacı hakkında pek çok araştırmalar yaptım. Nerededir, ne değildir? Arnavutköy'de bir kitap üzerinde mührünü buldum. Bir tarafta Galata'da çalıştığını öğrendim ve bunu yazdım. Günlerden bir gün Beyoğlu'nda bir kitapçı dükkânında oturuyorum, yaşlı bir Rum aile geldi, karı koca, Türkçeyi zor konuşuyorlar. Dedi ki, "Benim dedem Beyoğlu'nda Llon Mağazası'nın sahibiydi Acaba onunla ilgili bir şey var mıdır, bulabilir miyiz?" Tabii dedik. Lion Mağazası'nın çok güzel faturası vardır. Hemen bir arkadaşı aradık, bulduk falan. Dedim ki, "siz eski İstanbullusunuz, tanıdık eczacı var mı?"

Bakın, bu koleksiyonlar yapılırken çok önemli bir mesaiyi de, genelde Cuma ve Cumartesi günlerini kitapçılarda geçiririz. Kitapçılar, kartpostal dükkânları, buraya gelen insanların yaşları 70'in üzerindeyse, muhakkak "gittiğiniz eczacı kimdi, ailenizde bir eczacı var mı?" ve cevap gelirdi. Mesela "benim dedem, Samsun'un ilkeczacısıydı." "Kimdi?" Bir isim söylerler, ben hemen mesela "bir dakika, ben o ismi Maraş'tan biliyordum galiba." "Nereden biliyorsunuz? Maraşlıydı, ama ilk eczaneyi Samsun'da açtı" falan diye böyle bir bilgi aktarımı olur. Bu seyyar bilgiler önemlidir.

Dediğim gibi, bu Rum aileye ben bu soruyu sordum. "Bizim akraba var, Vingopulos." "Aman, ben yazdım Vingopulos'u. Yaşiyor mu?" "Kızı yaşıyor, kızı 80 yaşında." Derhal bu yazının fotokopisini çektim, güzel çerçevelettim ve Bayan Era Vingopulos'a verilmek üzere gönderdim. Ondan sonra bana bir mektup geldi ve mektubun içinde pek çok fotoğraf. Yani okuduğunuzda ağlamamak için kendinizi zor tutarsınız. 85 yaşındaki hanım, babasının Tünel Meydanı'nda müthiş bir eczanesi var. Fotoğraflarını göndermiş. Kuşlar doldurmuş, nefis iki tane büyük porselen havanı var, mesleğine âşık bir adam Vingopulos ve Varlık Vergisi sırasında maalesef eczanesi elinden gitmiş ve çırak olarak eczanelerden birinde çalışmaya başlamış. Tabii hayat yürüyecek gibi değil, karısını ve çocuklarını Atina'daki akrabalarına göndermiş. Kendisi burada çalışmaya devam etmiş ve Arnavutköy'de, tam bu yasaklar kalkıp kendine birkaç kuruş toparlayıp bir eczane açtığı sırada da ölmüş ve mezarı Arnavutköy sırtlarında. Bayan Era dedi ki, "Bu yazmış olduğunuz makale ve kitaptan sonra, nefret ettiğim İstanbul'a artık gelmem için bir sebep var. Gözlerinizden öperim." Ve o nefretin kırıldığını, artık bizlere bambaşka gözle baktığını o yaştaki kadın görmüş oldu. Fotoğraflarıyla, belgeleriyle koleksiyonumuza kazandırıldı ve ileride kurulacak olan müzede yerini alacak.

Bir başka önemli ismimiz, bunu öğrencilere anlatırken de hep öne koyuyorum. Bizim eczacılığımızın Osmanlı döneminden başlayıp, Cumhuriyetin ilk yıllarına ve hatta belki de son yıllarına kadar yaşanan, halk arasında ve doktorlar arasında yaşanan büyük bir sorunu vardır. Bir kısmı derler ki, "beyaz ve kara gibi, Türk Eczacılığı sıfırdır, Türk ilacı bir işe yaramaz, bütün yapılanlar merdivenaltıdır." Bir grup da der ki, "Avrupa'ya boşu boşuna para kaptırmamak gerekir. Mükemmel ilaçlar yapılmaktadır. Bu tamamen ticaridir, Avrupa'ya bağımlılıktır." Bu süregeldi, gitti. Tabii 1920'lerde durum nasıldı, acaba o muydu, bu muydu? Bugün o kavgaların arasında sadece onları dinleyerek veya görerek hissedebiliyoruz. Doğruyu bulmak mümkün değil, ama Mehmet Kamil Berk, Asuman Hocamızın babası, işte o dönemde Türk Müstahzarcılığı'nın sürekli yanında olmuş, kendi pek çok müstahzar yapmış bir doktor. Onun bu Türk Müstahzarcılığı'na olan desteğinden dolayı kitaplarımdan birinde reçetesini kullanmak istedim. Pek çok müstahzarı da olduğu için, doktor da olsa, eczacılıkta çok yakın ilgiliydi ve bu reçetesini kullandığımda, Asuman Hoca ile bir araya geldik.

"Bu da ne?" diyeceksiniz. Mehmet Kamil Berk, hakikaten pek çok yerli müstahzarlar yapmış. Hoca dedi ki, "benim babama hastaneye girdiğinde, hastaları bir şarkı bestelemişti." "Aman Hocam, bu ne oldu?" "Kayboldu gitti." O kardeşine sordu, bir şeyler yaptı falan... Sonuçta şarkıyı söylediler bana. Ben de hemen onu notaya aldım ve aslında Dr. Kamil Berk'in ne denli doğru bir iş yaptığını bu şarkıdan öğrenmek mümkün. Bakın, söyleyeyim size: "Arabası tek atlı, boynu kravatlı / Kemal Bey'in hastaları kendi gibi kıymetli / Bahçelerde kereviz, biz kereviz yemeyiz / Merhametli Kamil Beyi baba gibi severiz." Düşünebiliyor musunuz, at arabasıyla hastaneye giderken, camlardan hastaları, kendisine bu şarkıyı söylüyordu. Bu kadar sevilen İnsanın yaptığı iş de doğrudur deyip, ben doğruyu bilmesem de yeril müstahzarcılığın yanında olmayı yeğliyorum.

Eski devirde reçeteler, böyle eczacıya uzatılıp "ver kardeşim, şu ilaçları" gibi değildi tabii ki. Reçeteyi veriyordunuz, reçeteyi yapan eczacının da tabii ki bir sorumluluğu vardı. Reçete sahibi reçeteyi geri aldığı anda kl bu konuda İngiliz ve Fransız eczacılar zaman zaman reçeteleri geri vermek istememişler, pek çok problemler olmuştu. Dolayısıyla bir belge çeşidi ortaya çıkıyor. Reçete kopyası ve eczanelerde eczacılar, kendilerine gelen reçetelerin bir nüshasını karşı tarafa verebilmek için kopyalıyorlardı. İşte bakın bunlardan bir tanesi, benim anılarımda çok önemlidir. İlk müzayedemde Turhan Baytop'la daha dost değiliz. Farklı masalarda oturuyoruz, çılgın bir fiyata kadar ikimiz birden vurduk, vurduk, vurduk. Ondan sonra ben bunu aldım. Sonra geldi, "ne yapacaksın bunları?" dedi. "Bakalım Hocam, Allah ne verdiyse" dedim. Ne kadar önemli bir belge olduğunu daha o zaman bilmiyordum. Bu, meşhur İngiliz eczanesi, İngiliz Kanzuk Eczanesi, üzerine çalışıyor arkadaşımız, Noel Kanzuk, kurucusunun ortaklarıyla kavga edip kendi başına açtığı eczanenin kopya kâğıdı. Bu eczanenin varlığı bile şüpheliydi daha, ama bu belgeyle ortaya çıkıyor. O bakımdan oldukça önemli.

Reçeteler İçinde bazen yazılan formüllerin de çok önemli olduğuna inanıyorum. Bu bizim yayınlanmış olan kitaplarımızdan Hacettepe Üniversitesinde bir çalışma yapılmıştı. Mide hastalıklarında kullanılan formüller için taramalar yapılmıştı. Bakın, öyle reçeteler oluyordu kl, bu cı,

elime gelenlerden gösteriyorum, herhalde muhteşem bir ilaç ya da her şeyin bir beyazı var, bir siyahı var hiçbir şekilde tedavi edemiyor, ama sürekli olarak alınmak zorunda. Bakın, aynı eczanenin reçetesinin arkasında reçetenin kaç eczane dolaştığını görüyorsunuz. Gittiği her yerde bir mühür yemiş. O zamanlar bazı mühürlerde eczacı, el hakkı, malzeme falan diye aşağıya da faturalamış vaziyette. Şu tip mühürlerde de bazen görüyoruz. Burada bakın, ilacın maliyetini kuruş kuruş çıkartmış. Bu tarz pek çok reçetemiz var. Tabii ben doktor olmadığım için, bunların ne yapıldığını ve niye bu kadar kullanıldığını herhalde o İnsanlar daha iyi bilecekler.

Efendim, bu konuşmalara gelirken, bir gece evvel edebiyata meraklı bir arkadaşım ile konuştuk. Dedi ki, "sosyal eczacılık; sen çıkacaksınız oraya, onu bunu anlatacaksın, ama bunlar kişisel, sosyal değil." Ben bu kişisel şeyimi nasıl sosyalleştiririm diye düşündüm. Aslında 7 bin 200'e yakın Osmanlı eczacısının temsilcisi olarak geliyorum, yani hepsi rahmetli oldular. Onların adına , hep beraber bir cemaat oluşturmuş vaziyetteyiz. İşte bu konularda çalışırken, insanın karşısına bakın ne fırsatlar ve ne ilginç olanaklar çıkıyor. Burada görmüş olduğunuz Arsenakl Eczanesi'nin bir mührü var. Bu sayfayı dev bir şekilde Selanik'in bugün çalışan en büyük eczanesinin camında görebilirsiniz. Bu çok ilginç bir hikâyeydi. Oğlunun orada çalıştığını, 80 yaşlarında olduğunu öğrendim. Habersiz bir şekilde eczaneyi ziyaret ettim. Yanında da eczanenin fotoğrafları, kutu resimleri falan var. Sadece bu değil. Adamcağız bunu bulmuş, koymuş. İlk başta tipimi de beğenmedi. "Bay Arsenakl'yl arıyorum" dedim. Dedi ki; "kendisi yok, niye arıyorsun?" "Ben İstanbul'dan geldim, adım Mert Sandalcı" dedim. Yerinden fırlayıp bir ağlaması var, "sen beni ne yaptın, sen babamı tekrar karşıma getirdin." "Peki, bu yetti mi size, yani iki tane mühür?" "Nasıl yani?" dedi. "Peki, bunlara ne yapacaksınız?" Çantayı açtım, eczanenin fotoğrafı, eczanenin ilaçları falan... Adamcağız gerçekten kendinden geçti. Şu anda eczanesini taşımış. Tabii bu ilişkiler, insanlara çok daha büyük kapıları açıyor, birazdan göstereceğim.

Evet, reçetelerle ilgili birkaç örnek sunduktan sonra, biz efemerayla uğraşanların en nadide belgelerine gelelim; Faturalar. Efendim, eczane faturaları, İsterseniz Büyükkada'da küçücük bir eczane olun, İsterseniz Beykoz'da minik bir eczane olun, isterseniz İstanbul'un merkezinde inanılmaz büyüklükte, imparatorluğun en büyük eczanesi olun, hepinizin o dönemde bu tarz faturalar yaptığı bir dönem. Hani diyeceksiniz, bu efemeradan biz ne öğreniyoruz, ne kadar yararlıdır?" Reçeteleri geçtik, bakın faturalara. Papa Gabriel, Büyükkada'da Merkez Eczanesi, 1913 yılında kullanılmış. Eczanenin kuruluş tarihi 1879, bu faturadan öğrenmek mümkün, adresi burada mevcut. En önemlisi, eczanede neler yapıldığı bir köşede yazıyor. Büyükkada'daki bu eczacının artistik bir şekilde kuş doldurduğunu ve ölü mumyalamada ve ölüyü bozulmaması için ilaçlama işleminde de müstesna kabiliyeti olduğunu buradan görüyoruz.

Ayrıca bir başka ilginç belge daha var. O dönemlerde para altın, enflasyon falan, böyle şeyler de yok. Hani 2 sene, 3 sene bekleseniz de ödemeniz, bir şey olmuyor. Bakın, fatura 1911'dekiller, 13'tekiler, toplam, "artık ödeyin" demiş. Bu tarz belgelere çok rastlıyoruz. Benim elimde böyle paşa evlerine, büyük adam konaklarına kesilmiş faturalar var. "Lütfen 3 senedir biriken borcunuzu bir

şekilde öderseniz iyi olur" gibisinden notlar var altlarında. Dediğim gibi, faturalar gerçekten çok önemli belgeler. Bugün Büyükkada'da kışın oturan yok. O gün nasıl böyle eczaneler faaldi. Yaz-kış Büyükkada'da bu kadar insan mı vardı; bu da bilinesi bir şey değil.

Beni her defasında etkileyen, bu eczaneye ilgili pek çok belgeyi bir araya getirdim. İnanılmaz bir fatura. Osmanlı İmparatorluğu'nun bir numaralı eczanesi diyebiliriz. Başkentteki Kanzuk Eczanesi, en büyük eczane. Bakın, sol tarafında ilaçlarını yaptığı elçilikler, kendi kazandığı Osmanlı Devleti'nden nişanlar ve Londra'da bir şeye katılmış. Ayrıca bu sol tarafında da yapmış olduğu ürünleri görüyorsunuz. Bu ilk defa karşıma geldiğinde, muazzam bir Coca Cola merakı da var. 3000 Parçaya yakın Coca Cola eşya toplamışım. Hep böyle hayalimde eczacılık fakültelerinde kola yarışmaları yapmak var. Yani kola ürünleri, çocuklar çalışsın, bizler gidip tadalım falan, Coca Cola'ya en yakın ürün hangisidir?.. Bu bir eğlence midir? Hoşluk mudur? Hep onun yapılmasını istedim. Onun da sebebi şuydu; şimdi "Coca Cola'nın Tarihi" kitabını yazıyorum. Çok büyük bir çalışma yapıyoruz, Türkiye Coca Cola Tarihi. Onlara bunu gösterdiğim zaman şaşırıp kalıyorlar. Diyorum ki, "Coca Cola Amerika'da 1895'te mi bulundu?" "Evet, ilk defa biz." "Bu ne?" Cola Kakao, Elixir de Cola, Peto Cola, Cola Kina... Pepto Cola. Yani bu Pepto Cola, Pepsi Cola aslında, içinde böyle daha enteresan şeyler var. Bazı maddelere baktım, meşe odunu kömürü diyor. Zaten böyle bir kömürleşmiş malzemeye karşı bir merak var. Yani bu çocuklar, oturup bunu zevk için yapsalar, İstanbul Eczacılık Fakültesi patentli bir kola yapsa, üreticilerden bir tanesi onu üretmeye kalksa, hoş olurdu diyorum. Çünkü Coca Cola'nın da başı biliyorsunuz, Eczacı Pemberton. Böyle bir girişim hoş olabilirdi diye düşünüyorum. Ama gazoz ve kola üreticileri ne der böyle şeylere?..

Yine Osmanlı döneminden ilginç bir belge daha; Yine bir fatura, Beşiktaş'ta meşhur Mehmet Kazım Eczanesi. B İspanyol konyağıymış, halâ varmış. Eczane konyak bayii, böyle de bir enteresantlık var. İçki nasıl satılırdı? Ne olurdu? Aşağıda bakın, deposu var bu şeyin ve bu eczaneye vermiş olduğu reklamları. Benim için bu da çok ilginç bir belge; oksijenli kaynak... Ben öncelikle ilaç ya da oksijenli su mudur acaba diye düşündüm. Çünkü meslekten değilim. Ama yok. Sonra İspanyollara sora sora öğrendim ki, halâ var ve zevkle içiyorlar. Dolayısıyla hani "eczanelerde ne yapılırdı" üzerine bir tane de böyle bir örnek var.

Yine ilginç bir örnek; sosyal ilişkilerde bu tür efemeral koleksiyonlar dediğimiz, eczacılık alanında yapılanı, bakın ne kapılar açıyor: Bu, Selanikli ünlü bir ecza deposu. Mihail Varella'nın herkesçe bilinen, 1930'lu yıllarda, artık Yunanistan hâkimiyeti altındayken çıkartmış olduğu bir başlıklı kâğıt. Mihail Varella'nın kızı Prof. Dr. Varella, şu anda Selanik Üniversitesinde Profesör, aynı zamanda Avrupa Topluluğu Üniversite Fonu'nun başında, çok değerli, enteresan bir hanım. Kendisi benim kitapları bir şekilde eline geçirmiş. Bir mektuplaşmamız oldu. Ondan sonra bana Selanik'te açmadığı kapı bırakmadı. Yani hükümet elemanlarının bile zor girebildiği Anıtlar Yüksek Kurulu'na elimi kolumu sallayarak girip İki gün orada çalışma yapmak fırsatını buldum. Kader ve kısmet İşte, karşıma böyle bir belge çıktı. Varella'nın babasının Osmanlı döneminde deposunu açtığı ilk yıl, kendi el yazısıyla yazdığı ve adresini de bilmiyorlar, yani "Sabri Paşa Caddesi üzerinde olmadı bizim

depomuz" diyorlar, ama deponun Sabri Paşa Caddesi üzerinde olduğunu gösteren belge var. Onların da eczanesi, halihazırda, babadan kalan depo eczane olarak çalışıyor. Onların tarihi araştırılırken kullanacak.

Eskilerden, bileniniz vardır. Böyle anlatırken, "bizim kasabada eczane mi vardı?" "Ne vardı sizde?" "Ecza dolabı vardı." Bu lafı duymuşsunuzdur, eskiler böyle söyler. Nedir ecza dolabı? İnsanın aklına bir dolap geliyor. Peki, bunun sorumlusu kim? Geçen yıl böyle bir belge buldum. Bu yılda bir tane buldum, Mudanya'da. Şu dolap işini de belgeyle öğrenmiş olduk. Bir işadamı ve bir doktor bir araya geliyorlar, para koyup bir dolap yapıyorlar. İçine ilaçları topluyorlar ve ilan vererek bir ecza dolabı işlettiklerini halka duyuruyorlar. Bu Kınık'taymış. Kınık'ın en eski eczacılarına sorduk, oradaki yaşlılara sorduk, dolabı hatırlayamadılar. Orada eczane olmadığını söylediler. Son 10 senedir eczane olduğunu söylüyorlar. Halbuki çok daha eskilerde eczaneleri var. Ama bir dönem, Cumhuriyet'in ilk yıllarında ecza dolabı açılmış. Bu ecza dolabı hikâyesi de böylelikle gözle görülür bir hal aldı.

Efendim, efemeral belgeler içinde benim özellikle üzerinde durduğum bir belge türü de haberleşme evrakları. Bunlar zaman zaman aynı faturalar gibi başlıklı kâğıtlar olabildiği gibi, mektuplar da oluyor. Mektup ele geçirdiğinizde, oradan inanılmaz bir bilgi de elde edebiliyorsunuz. Bakın, Franchesco Dellasuda'nın yazmış olduğu bir mektup. Bunu Fransa'da bir arkadaşım buldu, getirdi, çok enteresan. Dışardan bu mektupları görmeniz mümkün değil. Bu eczacılık tarihi üzerine gerek Eczabaşın'ın desteğinde, gerek şimdilerde Abdi İbrahim'in desteğinde öyle bir noktaya geldik ki, Türkiye'yle ilgili ne kadar mektup, kartpostal, ne varsa, artık okunuyor. Yani pulunun kıymetinden, posta tarihinin değerinden öte, öncelikle içinde eczacılarla ilgili yazılı bir şey var mı, bir eczacının adı geçiyor mu diye. Bence çok önemli bir belge. Bu mektubun içi; mektubu katlıyorsunuz, katlayıp, üstüne pulunu yapıştırıp gönderiyorsunuz. Dellasuda Paşa'nın, babası Faik Paşa'nın öldüğünü bildiren ve borçlarını bundan böyle kendisinin üstlendiğini söyleyen bir mektup. Tabii ilginç olan ne? Ölüm tarihi. "Babam öldü, onun borçlarını ben kabul ediyorum" diyor. Bugüne kadar yayınlanan tüm belgelerde ve kitaplarda böyle bir tarih yok. Bir kitapta bir yıl hatalı, bir kitapta da 15 güne yakın hatalı.

Belki içinizden geçiyordur, "Dellasuda Paşa 15 gün önce ölse ne olur, ölmeseyse ne olur?" Bu Edlson'un ölüm tarihini yanlış söylemek gibi bir şey aslında bizler için. Bu işin içine girdiğinizde, Dellasuda Paşa'yı, Zanne'leri tanıdığınızda, nasıl böyle bir hata yapıyoruz bu halimizle diye kendi kendimize soruyorum. Gerçekten millet olarak belki vurdumduymazlık mıdır, nedir?..

Bir zamanlar ben de bir kulüp tutuyordum, ya beyaz ya siyah taraftan. Şimdi artık grileri, hem siyahın hem de beyazın olduğunu öğrendim. İlk yıllarım ve ilk kitap bu, Elya Behar Haim, açık muhabere barakasıyla, yani herkesin okuyabileceği bir şekilde daktiloyla açık karta yazıyor. Diyor ki; "Ben ekstra yüzde 5 komisyon istiyorum. Askeriyenin bir ilaç ihalesi var, bu ilaç ihalesine gireceğim. Fiyatın içine yüzde 8 komisyona bir de yüzde 5 ilave edin, o da gözükmesin. Yüzde 13 olarak orada şey yapsın." Ben bunu okuduğumda, tam da o sıralarda Romanya Cephesinde bacağı kesilmekten kurtulmuş, savaş anılarını anlatan bir büyüğümüz vardı. Dedim, şu Elya Behar Haim'e bak. Yani m;

Ordu orada can verdiğinde, bu adam "bir yüzde 5 daha araya koyar mısın?" deyip o da kendi can derdinde ve bakın, muayene komisyondan geçmiş, açık açık da yazıyor, anlaşılır bir iş değil. Sonra düşündüm; bu adam ihaleyi almak için bu yüzde 5'i vermek zorunda kalmasın? O da var. Yani sadece cebine mi atıyor? Dolayısıyla belge karşınızda böyle duruyor olsa dahi, doğru mudur? Eğri midir? Ne kadar doğrudur? Yorumlamanın da çok doğru olmadığını aslında yıllar içinde görmüş oldum ve bu kitapta çok acıklı acıklı yazmıştım bunu. Ama şimdi biraz fikirlerim değişti.

ihracat hamlemizin nasıl başladığını biliyor musunuz? Biz bir dönemler ilaç ihraç etmişiz, hem de öyle böyle değil. Meşhur Ahmet Cevat Akıska, Galatasaray Eczanesi, çok özel ilaçları var, Oftalmin Cevat gibi. Bakın, bir kongreye gidiyor o da, bizim gibi. Ben bugün Ankara'ya nasıl arabamla geldiysem, Beyrut'ta bir kongreye katılmak üzere Eczacılar Birliği tarafından gönderiliyor. Bakın, Akıska, o taraflara nasıl gidiyor; Galatasaray'daki laboratuvarının önünde arabası, arabasının üstüne yüklediği Oftalmin Cevat'lar, işte size bir İhracat hamlesi ve oradan bir kartpostal atıyor, Mlzanoğlu diye birine. Bakın, ne kadar ilginç: Kartpostalda yurtdışına nasıl ilaç götürdüğünü ve bir kongrede nasıl ilaçlarını pazarladığını gördüğümüz gibi, burada bambaşka da bir bilgi var, Mlzanoğlu diye birisi. Mlzanoğlu kim; eczacılar arasında yok. Açtım rehberi, başladım Mlzanoğlu, baştan aşağı telefon ediyorum. Sonuçta yaşlı biri çıktı, "böyle böyle, tanır mısınız?" "Evet, kayınpederimdir. Niye arıyorsunuz?" Bir korku, bir dehşet, "ne oldu?" falan... Neyse, kalktık gittik. Bakın, öyle ilginç hikâyeye ki, baba ve oğul, Cevat Bey'le Hüsrev Bey. Bunlar keman çalan, çok müstesna insanlar. İki çok değerli eczacı. Babanın ikinci eşiyle evlenmesinden dolayı müthiş bir kavga, Hüsrev Bey, oğlu bir tekme vuruyor, gidiyor Balıkesir'e. Adam da "başlarım ben böyle işe" deyip eczaneyi bırakıp gidiyor, eczane kalıyor ortada. Bu adamcağız, Mlzanoğlu, ilaca çok meraklı, ama kendisi tüccar. 5 yıl boyunca o eczaneyi bir arada tutabilmek için hem babaya, hem oğluna, üretime devam ediyor, eczaneyi işletiyor ve sonunda baba-oğul barışıyorlar ve eczane devam ediyor. İşte bir kartpostal deyip geçmeyin. Arkasından 40 tane hikâyeyi bir arada sunuyor bize.

Mektup zarfları, neler neler saklı ki içinde... Bakın, yıllar öncesinde İbrahim Ethem Ulagay'ın bir zarfı bu. Önyüzünde bir numara görüyorsunuz, 7 084 diye, arka tarafında da İbrahim Ethem'in bir küçük logosu var. Bu zarfın içinden böyle bir laboratuvar evrakı çıkıyor; bu bir tahlil. Beşir Kemal Eczanesi ya da o dönemki adıyla Halep Eczanesi'nin matbu kâğıdına yapılmış. Yine dediğim gibi, eczacı baş köşede. Ulagay tahlili yapmış, alt tarafına doktor olarak imzasını atmış, ama görkemli olan eczanedir. Beşir Kemal Eczanesi, Sirkeci nin bir numaralı eczanesi, orada çalışıyor. Bakın, eczananın tahlil kâğıdının diğer tarafı. Beşir Kemal Eczanesinin ne kadar görkemli bir tahlil kâğıdı var. Bu zarfın içinden çıkıyor. Daha sonra bir başka reçete iade zarfı. Artık İbrahim Ethem Bey yavaş yavaş palazlanmış. Beşir Kemal'le yan yana, aynı karede görünmeye başlamış ve İbrahim Ethem Ulagay'ın adı, tahlilleri yaptığı, yukarıda da yine Beşir Kemal'in Halep Eczanesi. Bakın, numara da 9 190, yani yavaş yavaş tahlil sayısı artmaya başlamış. Daha sonra Ulagay tahlil belgelerinin numaralarını hiç bozmadan devam etmiş. 21 888'e geldiğinde, artık kendi laboratuvarını açmış ve bildiğiniz gibi, daha sonra İbrahim Ethem Ulagay İlaç Fabrikası olarak bugünkü konumuna gelmiş.

Değınmeden geçemeyeceğim; bu kitapları yaparken, ilk kitabımdı bu ve sanıyorum İstanbul Üniversitesi'ndeki Eczacılık Tarihi Toplantısı'nda bir profesör, bir baktım, bildiri konusu İbrahim Ethem, Beşir Kemal ve birisi daha, 3 tane eczacının ve kimyagerin hayatı. Hiçbir yerde yayımlanmadığını biliyorum bunun. Dedim ki, "Bakın, 3 tane insan seçmişsiniz. Beşir Kemal'le İbrahim Ethem'in böyle bir birlikteliği var. Kitap da sizde var, yani bunu kullanın. Ne kadar hoşuma gitti. Böyle bir şey çıktı." "Tabii" dedi. Konuşması da ertesi gün. Kendi konuşmasını okudu, sonuçta bizim kitapta kaldı bu beraberlik. Artık halktan, ondan bundan, herkesten bir şey beklerken, öğretim görevlilerinin bu derece duyarsızlığı beni çok yaraladı o gün, yani boşuna mı yapıyoruz bu kadar şeyi diye de düşündüm.

Bir başka müthiş tip, İnanılmaz bir adam, Eyüp Eczanesi sahibi Mustafa Hikmet Pehlik Atlamaz. Bu biraz İspanyol İsmi gibi. Bu da kendisinin reçete iade zarfı. Yani kendisine gelen reçeteleri yapıp iade ediyor. Eski Türkçe'sini okumayacağım ama bakın, eczanesinde hangi işle uğraşılıyor, sizce ne iş yapıyor dersiniz? Eczacılık yapıyor da... Yeni Türk alfabesine geçtiğimizde, eczane'nin tayyare biletlerinin satış merkezi olduğunu görüyoruz ve diyor ki "bir şey yapmadan da zengin olmak mümkün değildir." Bu Mehmet Tefvik Bey'in de hikâyesi ilginçtir. Mehmet Tefvik Atlamaz, sesi çok güzel ve Eyüp Camil'nde imamlık yapıyor. Koyu da Cumhuriyet Halk Partili. Fakat partiye dedikodular gidiyor. Diyorlar ki, "bu imamdır, bu şöyledir, böyledir, bu böyle sağcıdır." Bir karar çıkıyor, güzelim bir eczane yapmış kendine, buranın yıkılmasına karar veriyor. Diyor ki, "ben öyle değilim, böyle değilim" falan, yok. Arkadan Demokrat Parti geliyor. Yine bu Eyüp Meydanında, meydana bakan bir bina, o yıkılıyor. Bir arkaya geçiyor, yine meydana bakıyor. Demokrat Parti geliyor ve diyorlar ki, "bu yılların CHP'lidir zaten, yıkılsa da bir şey olmaz." "Etmeyin, geçen sefer tersinden yıkılmıştı." Yok, o eczane de gidiyor. Biz Turhan Hoca'yla ziyarete gittik, yine meydana bakar durumda eczane ve yine yıkılıyordu, yıkılma kararı çıkmış. "Ne olur, bizi kurtarın" diye Hocaya söylediler. Hocam da dedi, "nasıl, ben ne yapayım?" falan... Ama laf arasında sordu, "nerelisin, partin var mı?" "Biz DSP'liyiz" dedi. Bu da bir şekilde bir gün yıkılır, çaresi yok.

Bu hikâyelerin yanı sıra, bazı eczacıların da, bunlar büyük eczacılar, mesela Santa Farma'nın Asaf Hamzalay. Hani utandılar mı, yani yok mu ettiler, hiçbir yerde adı geçmeyen bir şey, ama belge bulundu. Asaf Eczanesi, daha laboratuvarlarını kurmadan Krem Şövalye diye bir saç tohumu yapmış, işte bu halden bu hale geldiğini iddia etmiş. Ama sonradan herhalde utandı ki, bu hiçbir şekilde hiçbir yerde kaydı yoktur, ne ruhsatı vardır, ne bir şey. Sadece bunu reçete iade zarfının arkasında görebiliyoruz.

Yine birkaç tane müstahzar göstereceğim. Önemli müstahzarların nerede, ne zaman önemli olacağını da insan hayatta bilemiyor. Bir eskiciden "bu da ne yahu?" deyip aldığım bir şey. "Abdi İbrahim'in şişeslymiş" dedim, renk de veriyoruz ya, 3 kuruş, 10 paraya bu şişeyi aldım. Aldım geldim ki, Abdi İbrahim'in dedesinin eczahane dönemine ait bir şişe. İnanılmaz bir şey tabii. O zamanlar Turhan Baytop Hocamızla Abdi İbrahim'in tarihini yapıyorum. Beraber konuştuk, Nezih Barut geldi. Dedi ki, "bana belgelerini verebilir misin?" "Tabii ki Hocam, hepsini veririm. Yalnız, ben bir şey İstiyorum. Bu adamların böyle birkaç tane

problemleri vardı. Mesela adamın Kasımpaşa'da eczane işlettiğine dair bir belge var elimde, bunun sağlanması lazım, bunun için çalışma yapmak lazım. Ben genelde çalışıyorum, bu kadar detaya inmem. Siz ve Abdi İbrahim bunu yaparsanız, ben size bunları veririm. Sizler de kitapta yayınladığınızda, ben de o bilgileri sizden geri alırım." O zaman Turhan Hocam biraz yaşlıydı. "Aman aman, seninle uğraşılmaz, anlaşıldı, hiçbir şey istemiyorum" dedi. "Peki Hocam" dedim. Neyse, kitaplar çıktı. Abdi İbrahim, o tarihlerde Türkiye'deki bütün eczanelere eski ürünlerinin var olup olmadığına dair ne bulabilirim diye mektuplar yazdı ve karşılığında; 1960'lardan 4-5 tane şişe bulunabildi. Ben de göğsümü gere gere bu sayıya geldiğimde, dedim ki, "Böyle böyle, bu firma çalıştı, ama bulabildiği kadar. Bakın, ben burada dedenin orijinal şişesini buldum." Nezh Barut, hocanın kitabı yayınlandığında çağırdı, gittim. "Sen ne şeytansın, ben sana yapacağımı biliyorum. Ben o şişeyi alacağım, göreceksin." "Vallahi artık Bülent Eczacıbaşı'nın, nasıl isterseniz alın." Bakın, o küçük şişe, kendi aralarında konuştular onlar, ben Abdi İbrahim'in tarihini yazmaya başladım. Şimdi onlara müze kuruyorum.

Hep beraber büyük bir törenle Şifa Eczanesi Müzesi'ne gittik. Bülent Bey, çok centilmen birisi. Şişeyi muhteşem bir kutuya koymuş, törenle "madem ki dedenizin şişesidir, buyurun, size hediye" dedi. O hediyeyi Nezh Barut aldı. Döndük, arabaya bindik. Dedi ki, "bunların jestine nasıl bir tablo hediye etsem?" Eskiçideki şişe, işte kazara böyle bir yerlere gittiğinde, nasıl koca tablolara dönüşüyor...

Efendim, yine çok meraklıyım. Neye meraklıyım? Anadolu'nun ücra köşelerinde küçük küçük eczaneler, oturup kalkarlar, boylarına poslarına bakmadan müstahzar yapıp ruhsat çıkarırlar, bir de piyasaya sürerler. Bu ilacı bulduğumda zevkten dört köşe oldum. Çünkü Diyarbakır'da Tahsin Tulay adlı bir eczacının, tek bir müstahzarı var zaten. Bu bir göz ilacı. Tahsin Tulay'ı başladık aramaya, hiç yok. Tulay soyadında telefonlar ediyorum, kırsal kesimden inanılmaz, eczacı ailesi olması mümkün olmayan sesler geliyor. Bütün Türkiye'de Tulay soyadlarını aramaya başladım, bu adamdan bir şey bulacağım diye. Sonunda Siirt'te amcasının oğlunu buldum. "Ağabey, Tahsin amcam hiç evlenmedi. Diyarbakır'da eczanesinde öldü, kapandı gitti, hiçbir şey kalmadı" dedi. Geriye bizim kitaplara bir tane arjantlı kaldı, ben gözüm gibi bakıyorum. Hiç olmazsa Tahsin Amca'yı, Diyarbakır'daki emeğini değerlendirmiş olduk.

Eczacılık tarihimizin en güzel olaylarından biri; dehşet, ben bunu ilk dinlediğimde -Turhan Hocadan dinlemişim- hayattaki ilk hedefim, anlatılan bu objeleri bulmak oldu. Efendim, Sluance Llnement, bir dönem Amerika'nın meşhur romatizma ilacı. Dünya çapında tanınan, ama 1920'li yıllar, Türkiye'nin en zor yılları, harpten çıkmışız, ilaç ithal edilecek, paralar verilecek, tabii zor. Bakın, biz ne yapıyoruz. İsrail Gabal, Gabal Llnement diye, formülünü de biliyor ya, yapıyor. Bunun üzerine büyük bir tantana kopuyor. Amerikalılar kadar markalarına sahip bir İkinci ulus yok. Mahkemeler açılıyor. Türkiye'de açılıyor mahkeme ve 1928 yılında sanıyorum, 27-28 yıllarında hâkim şöyle bir karar veriyor. "Resimdeki şahsın bu şahısla hiçbir alakası yoktur. Onun için, kendi ilacını gayet güzel yapabilir."

Palabıyık yağı da enteresan, o da yine buradan. Adam ilacına palabıyık yağı koyarak satıyor. Daha ilginç bir şey söyleyeyim mi? Soyadı Kanunu

çıkıldığında, yani sözüm meclisten dışarı, 34 tane Bayer, 2 tane Beyer, 1 tane Boyer... Adamın biri, adı Baha, Toven soyadını almış, "Beethoven" diye imza atıyor. Ama eczacılıkta daha ilginç var. Tabii ben bunu yazamadım. Çünkü rehberde soyadına baktım, bir sürü aile var, yazılamaz dedim, adamları niye rahatsız edeyim? Bir eczacımızın aldığı soyadı, Emerk, Ali Emerk. Altında bir Dalmstad'ı eksik. Tabii bunlar niye yapılıyor? Yapıyor bir Asipin, Asopan falan, "Hüsnü Bayer" diyor. "Ben Bayer'im, ama ben Türk Bayer." Ruhsat almada böyle hikâyeler var.

Benim başımdan geçen ilginç bir olay var. Yine taze yıllarımda Marmara Üniversitesindeki Eczacılık Tarihi Kongresine, o zamanlar böyle konuşuyordum halkın önünde, poster bildiri veriyorum. Bu bildiri de Fransızları yerden yere vurdum. Yani olacak şey değil, işte bu örnekleri verdim; "Amerikalılar markalarına nasıl sahip çıkarken, Avrupa Leilant-Levent, Fiat-Murat..." önemli değil, mal satsın da bizim marka değişse de sorun yok. Ama bir Mc. Donald's'ı Mc. Donelds falan yapamıyorsunuz. İşte yine o dönemden, bunun da orijinalini yayınlamıştım o zaman. Albert Avram Mazon yine meşhur üreticilerimizden biri. Efendim, Gastrosodln diye bir Fransız ilacı var, o zamanın en meşhur ilacı. Mazon Bey de Sodogastrln yapıyor, bu da kutusu. Mazon, tutulan bir firma. Hemen Fransızlar geliyorlar, "Kardeşim, niye böyle bir şey yapıyorsun? Sen bizimkini yap..." Ondan sonra Albert Mazon, Gastrosodln'i Türkmüş gibi devam ettiriyor. Böylece iki şeyi de bir araya getiriyor.

Efendim, göstereceklerim bu kadar. Tabii tarih olunca, Turhan Hoca'yı anmadan olmuyor. Ben anlatırım, anlatırım, "Hocam, şunu buldum, bunu buldum." O derdi ki; "Müthiş. Başka?" Onun söylediği bir şey vardı. "Bunları topladık, topladık da ne oldu?" Ben sanıyorum gözüm açık gitmeyeceğim. Eczacıbaşı gibi bir kurum, açıklamakta hiç sakınca yok. Bu kitapları son derece lüks ve isteyen herkese, ilgi duyan herkese yazınca göndermek kaydıyla 3'er adet bastık ki, artık bitmek üzere ve 9 cilde baktığınızda, müzeyle birlikte 1 milyon dolar gibi bir bütçe harcamış oldu. Benzer tarzda Abdi İbrahim bugün ortaya çıktı. Novartis kendi tarihini yaptı. Bunların hepsinin altında ben oldum. Ben ve eşim, tek bir şart koştuk bu işlerde; müze yapılıyorsa, köşede benim bir plaket adım olsun, ölene kadar yaşayayım bari diye, gittiğim zaman kendimi görebileyim orada diye. Sanıyorum bu çerçöp, pislikler toplayarak, annemizi, ailemizi "bu çocuk sabahlara kadar kapanıp bu çerçöple ne yapıyor?" sorusunun cevabını bugün herkes mutlu bir şekilde almış oldu. Bizim de gözümüz açık gitmeyecek. Son kitabım, bu Eczacıbaşı cildi. Aşağı yukarı 7500 ecza deposu ve eczacının 1840'ten 1948'e kadar nerede ne yaptıklarını ki Hocam burada biraz evvel anlattı. Şu son 50 yıllık eczacıları toparlamanın ne kadar güç olduğunu. Bir başlangıç olarak, oldukça önemli bir kitap olarak 9 uncu cilt olarak yayımlanmış olacak. Bir CD'sini de yaparsak bunun, tabii ki sadece eczacıları arayıp bulmanın ötesinde, örneğin "ben Eskişehir'de eczacıları aramak İstiyorum" dediğinizde, bugün artık elinizde öyle bir imkân var. Yani Balo Sokağında, Beyoğlu'nda acaba eczane var mıydı. Balo Sokağı yazıp, tık tık tık, bunlar İnsanların önlerine gelecek. Ben de eczacılara karşı ki bu camla bana iki sene evvel eczacılık mesleğine hizmet onur ödülü verdi. O bakımdan da çok mutluyum. Karşılığını vermiş olacağımı sanıyorum.

Öyle bir meslek ki hep onu söylüyorum, bakın, heykeltıraşsanız, elinizde bir kazma var, bir çekiç var, bir mala var. Ressamsanız, elinizde bir fırça

var. Eczacılar, sanatlarını icra ederken, burada faturasından mührüne, mantar sıkacağına bile, yani sonuçta teknik bir alet, fındık kıracağı gibi bir şey. Yani bunu niye böyle tımsahlı, yılanlı falan yapar? O kavanozların, o dolapların güzelliği... Yani kapıdan girdiğinizde, tükürük okkasından terazisine, mantar sıkacağından mührüne, faturasından başlıklı kâğıdına kadar her tarafı sanat kokan muhteşem bir meslek. Tabi bugünkü durumunu konuşmuyorum.

Çok teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI (Dr. Ecz. Akın Çubukçu)

-Teşekkürün ötesinde başka bir sözcük varsa, her İki konuşmacımıza bunları söylemek istiyorum. Sağ olsunlar, varolsunlar. Bizi geçmişe doğru bir götürdüler ve geleceğimizi de aydınlattılar.

Konuşmacılarımız sunularını bitirdi. Bu konuda ek yapmak isteyen, soru sormak İsteyen varsa, hangi konuşmacıyla ilgili konuşmak İstiyorlarsa, soru sormak istiyorlarsa, lütfen söz alsınlar efendim. Herhalde yok. Ben bir ufak ilave yapmak istiyorum. Bu Mösyö Gabai ile ilgili. Benim babam da Sivas'ta eczacıydı. Sivas'ta, uzun yıllar eczacılık yaptı. Mösyö Gabai, 60'lı yıllara doğru eczaneye geldi. Ben o zaman lisede bir öğrenciydim. Kendi ilacını bana gösterdi. "Bunu ben yapıyorum" dedi. "Bak, eğer eczacı olacaksan, bu mesleği sürdüreceksen, senin de bir ilacın bu rafta olmalıdır" dedi. Ben o zaman pek ciddiye almamıştım. Ama ne kadar doğru söylediğini şimdi anlıyorum. Bir de içeride yemek yeniliyordu, ben ağzıma bir lokma attım ve dışarı çıktım. Hışımla üzerime geldi ve "Eczanede müşterinin karşısında yemek yenmez. Git, lokmanı yut da gel" diye beni de azarlamıştı.

Buyurun Sayın Başkan.

Ecz. MEHMET DOMAÇ

- Çok teşekkür ediyorum konuşmacılara. Öncelikle Mert Bey'In ve Afife Hanım'ın bu alandaki katkıları için de çok çok teşekkürler ediyorum.

Biz Afife Hanımla birlikte bir 50 yıllık Türk Eczacıları Birliği tarihini toparlamaya çalıştık. Ama kendisi de bahsetti, bu bir başlangıç. Bu kitabı isteyen arkadaşlarımıza göndereceğiz. Çok az sayıda basılmış bir kitap olacak. Az sayıda basılmış ve hakikaten değerli, Mert Bey'In kitapları gibi, onunki de çok az sayıda basılan, çok değerli kitaplar. Arzu eden arkadaşlara göndereceğiz. Kongre katılımcılarına bilemiyorum, ama değerini bilenlere göndereceğiz, böyle bir karar aldık. Değerini bilenlere göndereceğiz. Çünkü bütün kitaplarımızı herkese şimdiye kadar istisnasız, ayırım gözetmeden gönderdik. Ama bu kitapları isteyenlere ve değerini bilenlere göndereceğiz. Birinci kitap; Türk Eczacıları Birliği'nin 50 yıllık tarihi, ama bu tarihe ek yapmak isteyenler, çünkü bu tarihte bizim yetişemediğimiz çok şey var, çok yer var, çok insan var, çok belge var. Lütfen bize göndersinler, biz Afife Hanımla bu çalışmayı devam ettirmek istiyoruz.

İkincisi, 50 yıldan bu yana kalan eczaneleri kitaplaştırdık. Kitaplaştırmaya çalıştık. Önce onu söyleyeyim. Bu ikinci kitap, gerçekten 3 arkadaşımız, Mert Bey'in de söylediği gibi, altını özellikle çizerek, Türkiye'yi adım adım dolaştılar ve bu eczanelerin resmini çekmek ve eczacılarla röportaj yapmak, konuşmak için. Sanıyorum 190 civarında eczaneye ulaşabildik. Bizim ulaşabildiğimiz 190 civarında, ama bunun çok daha fazla olduğunu düşünüyoruz. İnanıyoruz ki, bu kitap ortaya çıktıktan sonra, çok sayıda meslektaşımız, bize 50 yıldan kalma çok daha farklı eczanelerin olduğunu duyuracak. Bunların da devamı için sizlerden katkı ve yardım bekliyoruz. Arzu edenlere bu kitapları göndereceğiz, ama arzu edenlere göndereceğiz, değerini bilenlere göndereceğiz.

Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. AFİFE MAT

- Keşke bu oturuma girerken bir yoklama yapsaydık. Bu oturuma katılanlara gönderirdik.

Bu arada, İstanbul Eczacılık Fakültesi Müzesi şu anda depoda duruyor ve her şeyi tek tek kendim ambalajlayıp kaldırdım. Çok iyi bir şekilde korunuyor. Kapisına da kendim bir kilit, yeni bir kilit yaptım. Anahtarı sürekli yanımda duruyor. Bu müzeye katkıda bulunmak isteyen, elinde bulunan malzemeler bir yerde korunsun isteyen olursa, her zaman çok memnuniyetle karşılız. Müzemize daha yeniden kurulmasını beklemeden şimdiden bile verebilirsiniz, bağışlayabilirsiniz. Çok memnun oluruz.

Teşekkürler.

OTURUM BAŞKANI

- Toplantımız bitmiştir. Dinleyenlere teşekkür ediyoruz, sunuculara teşekkür ediyoruz.

İyi günler efendim.